

Ministriv Ukrainy vid 22.03.2017 № 176. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/176-2017-%D0%BF>. (accessed: 18.01.2020). [in Ukrainian].

6. Pro zakhody shchodo vporядkuvannya vykorystannya spetsial'nykh svitlovykh i zvukovykh syhnal'nykh prystroyiv ta nomernykh znakiv na sluzhbovykh transportnykh zasobakh [On measures for streamlining the use of special light and sound signaling devices and license plates on official vehicles] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30.03.2005 № 567/2005. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/567/2005>. (accessed: 18.01.2020). [in Ukrainian].

7. Deyaki pytannya realizatsiyi Kontseptsiyi reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noy orhanizatsiyi vlady v Ukraini [Some Issues of Implementation of the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Government in Ukraine] : rozporядzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.09.2016 № 688-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/688-2016-%D1%80>. (accessed: 18.01.2020). [in Ukrainian].

8. Deyaki pytannya reformuvannya derzhavnoho upravlinnya Ukrainy [Some Issues of Reforming the State Administration of Ukraine] : rozporядzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.06.2016 № 474-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/474-2016-%D1%80>. (accessed: 18.01.2020). [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennya Poryadku derzhavnoyi reyeestratsiyi (perereyeestratsiyi), znyattya z obliku avtomobiliv, avtobusiv, a takozh samokhidnykh mashyn, skonstruyovanykh na shasi avtomobiliv, mototsykliv usikh typiv, marok i modeley, prycheviv, napivprycheviv, motokolyasok, inshykh pryryvnyanykh do nykh transportnykh zasobiv ta mopediv [On approval of the Procedure of state registration (re-registration), withdrawal from the account of cars, buses, as well as self-propelled cars constructed on the chassis of cars, motorcycles of all types, makes and models, trailers, semi-trailers, motor-carts, other similar vehicles and mopeds] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 07.09.1998 № 1388. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/1388-98-%D0%BF>. (accessed: 18.01.2020). [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro poryadok vydachi posvidchen' vodiya ta dopusku hromadyan do keruvannya transportnyimi zasobami [On approval of the Regulation on the procedure for issuing a driver's license and admission of citizens to the control of vehicles] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 08.05.1993 № 340. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/340-93-%D0%BF>. (accessed: 18.01.2020). [in Ukrainian].

11. Stratehiya rozvytku orhaniv systemy Ministerstva vnutrishnikh sprav na period do 2020 roku [Strategy for the Development of the Bodies of the Ministry of the Interior System for the Period up to 2020] : rozporядzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15.11.2017 № 1023-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80>. (accessed: 18.01.2020). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 20.01.2020

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2020.8.11>

Кондратенко Віталій Миколайович,

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

e-mail: kondratenkovitals@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6015-8326>

СУЧАСНІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА СУБ'ЄКТАМИ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

У статті розкрито основні питання сучасного трактування щодо ефективного функціонування правозахисного механізму держави з точки зору науки адміністративного права. Автором зазначається, що національний правозахисний механізм структурно поєднує у собі привалювання ідей верховенства права та законності із застосуванням сукупності адміністративно-правового інструментарію, за допомогою якого передбачено комплексне легітимне втручання у процеси реалізації та захисту права і свобод людини та громадянина через імперативне встановлення дозволів, зобов'язань та обмежень з метою належного втілення у життя суспільних і державних інтересів. Також у ході дослідження сформульовано поняття, характерні риси та функції адміністративно-правових засобів забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Наголошено на доцільності під такими засобами розуміти правові явища, що виражені в системі адміністративно-правового інструментарію та формалізованої діяльності суб'єктів публічної адміністрації, які спрямовані на регулювання суспільних відносин щодо створення необхідних умов реалізації прав і свобод індивідів, а

також гарантування ефективного функціонування правового механізму захисту та відновлення суб'єктивних прав із можливістю застосування заходів адміністративного примусу. Автор акцентує увагу, що в умовах реформування вітчизняного адміністративного права та зміни підходів до публічного адміністрування все більша увага науковців звертається до практики широкого застосування у цих процесах засад людиноцентризму. Зроблено висновок, що подальша розбудова системи адміністративно-правових засобів забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини та громадяни вимагає системно послуговуватися міжнародними стандартами прав людини, дотримуватися положень зобов'язань з питань правового гарантування суб'єктивних прав індивіда, посилювати міжнародне співробітництво з прав людини.

Ключові слова: адміністративно-правові засоби, міжнародні стандарти, права і свободи, правозахисна діяльність, суб'єкти публічної адміністрації.

Kondratenko V. MODERN THEORETICAL LEGAL GOING NEAR REALIZATION AND PROTECTION OF RIGHTS AND FREEDOMS OF MAN AND CITIZEN BY SUBJECTS OF PUBLIC ADMINISTRATION

The article deals with the main issues of the modern interpretation concerning the effective functioning of the human rights mechanism of the state in terms of the science of administrative law. The author notes that the national human rights mechanism structurally combines the suppression of the rule of law and legality with the use of a set of administrative and legal instruments, which provides for complex legitimate interference in the processes of realization and protection of the rights and freedoms of man and citizen through the imperative establishment of permits, obligations restrictions and restrictions for the proper implementation of public and state interests. In the course of the research, the concepts, characteristics and functions of administrative and legal means of ensuring the rights and freedoms of the individual and the citizen were formulated. It is emphasized on the expediency of such means to understand the legal phenomena expressed in the system of administrative and legal instruments and formalized activity of the subjects of public administration, which are aimed at regulating public relations in order to create the necessary conditions for the exercise of the rights and freedoms of individuals, as well as to guarantee the effective functioning of the legal mechanism. protection and restoration of subjective rights with the possibility of applying administrative coercion measures. The author emphasizes that in the conditions of reforming national administrative law and changing approaches to public administration, more and more attention of scientists is turning to the practice of widespread application of the principles of human-centrism in these processes. It is concluded that further development of the system of administrative and legal means of ensuring the realization and protection of human and citizens' rights and freedoms requires systematic service of international human rights standards, adherence to obligations on legal guarantees of subjective rights of the individual, enhancing international cooperation on human rights .

Key words: administrative and legal facilities, international standards, rights and freedoms, activity, subjects of public administration.

Постановка проблеми. Під час процесів формування та розвитку громадянського суспільства у нашій країні перед вітчизняними суб'єктами публічної адміністрації виникли нові виклики по створенню належного соціального середовища для всіх громадян країни. На систему центральних і місцевих органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші владні інституції покладено конституційний обов'язок виступати гарантами із забезпеченню прав і свобод людини та громадянина.

За вказаних умов першочергова роль відводиться сталому забезпеченню ефективного функціонування правозахисного механізму держави. Останній органічно поєднує у собі привалювання ідей верховенства права та законності з одночасним застосуванням сукупності адміністративно-правового інструментарію, за допомогою якого передбачено комплексне легітимне втручання у процеси реалізації певних суб'єктивних права через встановлення обов'язкових до виконання дозволів, зобов'язань та обмежень з метою забезпечення суспільних і державних інтересів. У кінцевому підсумку постала необхідність формування оновленої концепції адміністративно-правових засобів забезпечення прав і свобод людини і громадянина, яка узгоджується із європейською доктриною адміністративного права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Період після проголошення незалежності нашої країни й до сьогодні характеризується безупинними процесами формування та розвитку законодавства, теоретичних і практичних засад щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, закріплених нормами міжнародних правових актів і Конституції України. До цього долучилася значна когорта вітчизняних науковців, зокрема: В.Б.Авер'янов, О.Ф.Андрійко, О.М.Бандурка, В.М.Бевзенко, Ю.П.Битяк, І.Л.Бородін, О.П.Гетманець, О.В.Джафарова, О.В.Зайчук, Л.С.Кисіль, А.М.Колодій, А. Т.Комзюк, К. Б. Левченко, Р. С. Мельник, А. Ю. Олійник, С.В.Петков, П. М. Рабінович, Р. В. Шаповал. Натомість у сучасних перманентних об'єктивно зумовлених умовах стрімкої докорінної зміни підвалин існування держави і суспільства назріла нагальна необхідність подальшого теоретико-правового розвитку системи адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина шляхом удосконалення людиноцентричного підходу в публічному адмініструванні.

Метою статті є теоретико-правовий аналіз сучасних підходів до реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина суб'єктами публічної адміністрації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальноприйнятому сенсі під правами особи розуміють сукупність закріплених на міжнародному рівні природних прав людини та конституційних правових можливостей громадян, що визначають вид і міру поведінки індивіда у суспільстві, а також публічно гарантований достатній та достатній обсяг суспільних благ і спеціальних соціальних умов для його вільного існування та розвитку з урахуванням характеру загального та спеціального статусу індивіда. Свободи – соціальне самовизначення людей, що окреслює допустимі межі державно-владного впливу на

варіанти їхньої поведінки, а також бажані форми і способи взаємодії особистості з державою та суспільством.

Наукове обґрунтування проблематики адміністративно-правового забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина через застосування сукупності відповідних правових засобів беззаперечно відноситься до постійно актуалізованих тем, оскільки вони включені до фундаментальних основ адміністративного права. На загальнотеоретичному рівні ці правові засоби визначають сутність, функціональну вираженість та соціально-ідеологічну цінність права. Під правовими засобами розуміють правові явища виражені в системі правового інструментарію та діяльності суб'єктів, що здійснюють його застосування, які об'єктивують функції права з метою досягнення соціально значущих результатів, а також забезпечення дієвості правового регулювання суспільних відносин.

Досягається такий стан внаслідок встановлення правових гарантій вільної реалізації суб'єктивних прав, позитивного стимулювання до прийнятної моделі соціально-правової поведінки, яка узгоджується з суспільними та приватними інтересами, та зобов'язання до вчинення чи утримання від вчинення певних дій. Галузева вираженість правових засобів у повній мірі реалізується за адміністративно-правових відносин, де вони набувають певних рис зумовлених доктриною адміністративного права та специфікою публічного адміністрування.

На думку В. Т. Комзюка та О. Ю. Салманової, адміністративно-правові засоби поєднують сукупність встановлених нормами адміністративного права прийомів і способів, за допомогою яких суб'єкти публічної адміністрації впливають на суспільні відносини у певній сфері з метою забезпечення дотримання належного її функціонування, припинення порушень законодавства та притягнення винних до відповідальності [1, с. 27-28]. Погоджуємося, що аналізовані галузеві правові засоби характеризуються таким: 1) поєднують у собі прийоми і способи правового регулювання, серед яких дозвіл, заборона, зобов'язання, заохочення, що виражаються у безпосередніх формах реалізації адміністративно-правових норм, у тому числі, використання, виконання та дотримання владних приписів; 2) передбачають діяльність суб'єктів публічної адміністрації, спрямовану на створення необхідних умов для забезпечення належного функціонування об'єкту публічно-владного впливу; 3) здійснюють протидію порушенням відповідного законодавства із застосуванням примусових заходів, зокрема притягнення винних осіб за вчинення проступку до адміністративної відповідальності.

Окремі науковці по іншому бачать сутність адміністративно-правових засобів, прикладом О. А. Куций вважає, що мова йде про поняття синтетичного характеру представленого правовими інститутами, за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права при досягненні визначеної мети, де першочергове значення мають акти управління у конкретній сфері публічної діяльності [2, с. 121-122]. М. Л. Белкін – правові засоби, які реалізуються за участю держави в особі її уповноважених суб'єктів владних повноважень в сфері адміністративно-правового регулювання для забезпечення публічного правопорядку і законності [3, с. 7]. Наведені дефініції видаються доволі дискусійними, що свідчить про необхідність подальшої розробки проблематики правових засобів з точки зору адміністративного права.

За останні десятиліття розвиток міжнародного та внутрішнього права з питань реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина створив передумови застосування у правотворчій та правозастосовній діяльності вітчизняних суб'єктів публічної адміністрації широкого трактування адміністративно-правового забезпечення прав і свобод індивіда, зокрема:

1) гарантування рівних правових можливостей щодо взяття активної участі в основних напрямках життя суспільства;

2) правове регулювання сфер соціального середовища з метою створення належних і достатніх умов для ефективної реалізації та захисту прав і свобод; виявлення та усунення несприятливих чинників, що негативно відбиваються на процесах реалізації прав і свобод особи;

3) сприяння системній взаємодії суб'єктів публічної адміністрації з суспільними інститутами та представниками населення, залученими у межах відповідних правових відносин, з метою забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина;

4) дотримання взаємозалежності процесів реалізації прав і свобод людини і громадянина та діяльнісної спрямованості суб'єктів публічної адміністрації, функціонування якої корегується залежно від специфіки розвитку охоронюваної суспільної сфери.

Наведене дозволяє сформулювати поняття адміністративно-правових засобів забезпечення прав і свобод людини та громадянина, під якими доцільно розуміти правові явища виражені в системі універсального адміністративно-правового інструментарію та формалізованої діяльності суб'єктів публічної адміністрації, які спрямовані на регулювання суспільних відносин щодо створення необхідних умов реалізації прав і свобод індивідів, а також гарантування ефективного функціонування правового механізму захисту та відновлення суб'єктивних прав із можливістю застосування заходів адміністративного примусу.

Ці правові засоби характеризуються наявністю певних рис: а) змодельовуються за допомогою сукупності матеріальних і процесуальних норм адміністративного права; б) застосовуються системою органів виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування у межах передбачених законодавством владних повноважень під час здійснення правомірних дій; в) створюють сприятливі необхідні й достатні умови соціального середовища з метою належної реалізації прав і свобод громадян з

урахуванням їхнього спеціального адміністративно-правового статусу; г) передбачають у певних випадках застосування адміністративно-примусових заходів до учасників відповідних суспільних правовідносин; д) вимагають системної взаємодії органів публічної взаємодії з інститутами громадянського суспільства з питань громадського контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації та підвищення ефективності застосування конкретних адміністративно-правових засобів.

Адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина здійснює низку функцій, у тому числі:

а) реалізаційна функція – створення належних умов у суспільстві для застосування конституційних гарантій прав і свобод людини та громадянина, реалізації власного адміністративно-правового статусу;

б) соціальна функція – розвиток соціальної функції держави внаслідок утвердження людини найвищої соціальної цінності у процесі здійснення правотворчої та правозастосовної діяльності суб'єктами публічної адміністрації;

в) гуманістична функція – поширення у державі міжнародних стандартів прав людини та загальноновизнаних принципів соціальної підтримки різних верств населення;

г) стимулююча функція – сприяння та контроль за дотриманням суб'єктами публічного і приватного права щодо виконання правових зобов'язань у сфері реалізації суб'єктивних прав громадян країни, а також недопущення проявів дискримінації;

д) захисна функція – застосування до осіб, які порушили права і свободи, заходів адміністративного примусу.

Висновки. В умовах реформування вітчизняного адміністративного права та зміни підходів до публічного адміністрування все більша увага науковців звертається до практики широкого застосування у цих процесах засад людиноцентризму, що вже тривалий час використовується при функціонуванні європейських владних інституцій. Нова адміністративно-правова доктрина повинна спрямуватися на зміну розуміння соціальної цінності вказаної галузі права.

Нині в загальноприйнятому сенсі для публічного адміністрування головним є досягнення найбільш раціональним шляхом запланованих результатів владно-організаційного впливу на керовані об'єкти. Водночас забезпечення суб'єктивних прав громадян не входить до першочергових завдань. Тому адміністративне право має набути статусу основного регулятора гармонійних взаємовідносин між публічною адміністрацією та громадянами. На перше місце вийде всебічне забезпечення пріоритету прав та інтересів людини, гарантій їхньої ефективної реалізації та захисту. Отже, у цьому випадку ключовим є партнерська взаємодія інститутів громадянського суспільства та суб'єктів владних повноважень, які зобов'язанні сприяти та створювати необхідні умови для втілення у життя прав і свобод людини та громадянина, впроваджувати демократичні процедури публічно-сервісної діяльності.

Подальша розбудова системи адміністративно-правових засобів забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина вимагає системно послуговуватися у цих процесах міжнародними стандартами прав людини, дотримуватися положень зобов'язань з питань правового гарантування суб'єктивних прав індивіда. Не менш важливим виступає посилення міжнародного співробітництва з прав людини, активного долучення до функціонування відповідних глобалізованих правозахисних механізмів та інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Комзюк В. Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Нац. ун-т внут. спр. Х., 2003. 191 с.
2. Куций О. А. Адміністративно-правові засоби забезпечення прав фізичних осіб у податкових правовідносинах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Од. нац. юрид. акад. О., 2004. 192 с.
3. Белкін М. Л. Єдність принципів застосування адміністративно-правових засобів у сфері публічного адміністрування. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. № 2. С. 1–10.

REFERENCES:

1. Komziuk V. T. (2003). *Administratyvno-pravovi zasoby zdiisnennia mytnoi spravy* [Administrative legal facilities of realization of custom business] (*Candidate's thesis*). Kharkiv [in Ukrainian].
2. Kutsyi O. A. (2004). *Administratyvno-pravovi zasoby zabezpechennia prav fizychnykh osib u podatkovykh pravovidnosynakh* [Administrative legal facilities of rights for physical persons are in tax legal relationships] (*Candidate's thesis*). Odessa [in Ukrainian].
3. Bielkin M. L. (2012). *Yednist pryntsyypiv zastosuvannia administratyvno-pravovykh zasobiv u sferi publichnoho administruvannia*. *Chasopys Akademii advokatury Ukrainy – Magazine of Academy of advocacy of Ukraine*, 2, 1-10. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 5.01.2020